

מבוא

עבודה זו דנה בתופעת הבריונות ברשת בקרב צעירים, כיום למרבית המתבגרים והצעירים יש גישה ישירה וחופשית לאינטרנט, הם יוצרים קשרים עם אחרים באמצעות הרשת החברתית המקוונת, מפרסמים תמונות, מגיבים לשיתופים של חבריהם וכו'. זמן החשיפה לאינטרנט עולה עם השנים ואיתו בהתאם בריונות ברשת הינה תופעה הולכת וגדלה ויש לה השפעות שליליות רבות על צעירים. מכאן, הלמידה והעיסוק בבריונות ברשת הינם חשובים ומשמעותיים.

ראשית, העבודה הנוכחית סוקרת היבטים שונים הקשורים לנושא בריונות ברשת מבחינת היקף התופעה, הגדרה, שימוש לרעה במדיה, מאפייני הקורבנות והפוגעים והתמודדות בתי הספר עם התופעה. לאחר מכן, העבודה בוחנת מספר ממצאים מעניינים ומשמעותיים בתחום. לסיום, כתבתי רפלקציה מעמיקה על הלמידה האישית שלי מהקורס.

סקירה ספרותית

בעידן של ימנו מעל 90% התלמידים בעלי סמארטפון, מחשבים ניידים וטאבלטים, כך שרב התלמידים נמצאים מחוברים לרשת באופן קבוע ואינטנסיבי (Lenhart, 2015). התפתחות השימוש בטכנולוגיה והשימוש במדיה בקרב התלמידים הביאו עימם תופעות חיוביות לצד תופעה שלילית במיוחד – תופעת האלימות ברשת, תופעה שהולכת ונעשית נפוצה (Cuervo, Martinez, Quintana, & Amezaga, 2014). עבודה זו דנה בתפיסתם של המורים את תפקידם בהתמודדות עם תופעת האלימות ברשת.

במחקר שנערך בישראל עבור משרד החינוך, אלימות ברשת (או בריונות ברשת) הוגדרה כ"פעולה פוגענית אשר מתבצעת בשני אופנים: וויזואלית ומילולית, אלימות זו מופנית כלפי יחידים ולא כלפי קבוצות". בריונות ברשת הינה פעילות מכוונת ותוקפנית הנעשית באמצעות הרשת במטרה לפגוע באחר על-ידי החרמה, הטרדה, אימים, השמצה, התחזות והולכת שולל (היימן, אולניק-שמש ועדן, 2014).

במחקר אחר שנעשה בישראל בקרב 548 מתבגרים, נמצא קשר חיובי בין מעורבות באלימות פיזית למעורבות באלימות ברשת, ממצאי המחקר הסיקו כי יש לבחון את תופעת האלימות ברשת כהרחבה של תופעת הבריונות פנים מול פנים, כלומר תלמידים שהינם בריונים ומשתמשים באלימות כלפי חבריהם עושים שימוש לרעה באינטרנט לצורכי אלימות, ומכאן אין להסתכל על תופעה זו כחדשה (Tarabulus, Heiman & Olenik-Shemesh, 2015). באופן מפתיע, דולב-כהן ולפידות-לפיר (2016), מצאו כי ההיקף של אלימות ברשת פחות שכיחה מההיקף של אלימות פיזית במרחב הבית-ספרי. עם זאת, גם הן טוענות כי אלימות ברשת הינה חלק בלתי נפרד מאלימות פיזית ואין להסתכל עליהן כעל שתי תופעות נפרדות. כמו כן, קיים קשר בין בריונות ברשת לבין בריונות במרחב הפיזי, כך שיש סבירות גבוהה יותר שמי שנפגע ברשת המקוונת, היה גם קורבן במרחב הפיזי (Cross, Lesret & Barnes, 2015).

בנוסף שכיחות האלימות ברשת נפוצה ביותר בגילאים 12-15, גילאי תלמידים בחטיבת הביניים (היימן, אולניק-שמש ועדן, 2014). כמו כן, נמצא קשר חיובי בין גיל המתבגר וכמות החשיפה לבריונות ברשת, כך שבריונות ברשת בקרב מתבגרים עולה עם הגיל (Wadian, Jones, Sonnentag & Barnett, 2016), ומידת האלימות ברשת משתנה בהתאם לגילאי הילדים והמתבגרים. מבחינה מגדרית, נראה כי בדומה לאלימות פיזית, גם באלימות ברשת נמצא יותר את הבנים בעמדת התוקפים ואת הבנות בעמדת הקורבנות (Tarabulus, Heiman & Olenik-Shemesh, 2015).

כאשר בוחנים מהם המאפיינים של הקורבנות לאלימות ברשת נראה כי הערכה עצמית נמוכה בקרב מתבגרים קשורה בשכיחות גבוהה יותר של קורבנות (Brewer & Kerslake, 2015). במחקר אחר שנערך

בקרב מתבגרים בטווח גילאים 12-18 נמצא כי קורבנות של בריונות ברשת היו בעלי רווחה אישית נמוכה ובריאות נפשית נמוכה (Spears, Taddeo, Daly, Stretton & Karklins, 2015). בנוסף, נמצא כי גם הקורבנות וגם הפוגעים ברשת החברתית דיווחו על מצוקות נפשיות ופסיכולוגיות ועל קשיים חברתיים (Cross, Lesret & Barnes, 2015).

במחקר שכלל 116 נבדקים מתבגרים נמצא כי 42% מהמתבגרים דיווחו כי חוו בריונות ברשת, מתבגרות ומתבגרים חשופים באותה מידה לבריונות ברשת (כלומר אין הבדלים בהיקפי התופעה לפי מגדר) ולרב כאשר מדובר במתבגרים הקורבן והפוגע של אלימות ברשת המקוונת הינם מתבגרים מאותו מין. למרות שהתופעה נפוצה ובעלת השכלות שליליות רבות, מתבגרים לא נוטים לשתף מבוגרים (הורים ומורים) על חוויותיהם והתמודדותם מול בריונות ברשת ולכן לרב אינם מקבלים ייעוץ או תמיכה רגשית שיכולים לסייע להם ולספק תמיכה (Wadian, Jones, Sonnentag & Barnett, 2016).

כאשר בוחנים האם על המורים להיות מעורבים באלימות המתרחשת ברשת ואינה גלויה לעיניהם הדיון נעשה מורכב יותר והדעות חלוקות. מחד גיסא, נראה כי מורים מחזיקים בעמדה כי על בתי ספר להיות מעורבים בהתמודדות עם אלימות ברשת, עם זאת הם מסייגים את תשובתם וטוענים כי עליהם להיות מעורבים רק כאשר האלימות מתרחשת בתוך גבולות בית הספר (Stauffer, Heath, Coyne, & Ferrin, 2012). מאידך גיסא, נראה כי ישנם מורים פרט ובתי ספר בכלל הסבורים כי על אף דאגתם הרבה בנושא אלימות ברשת, התופעה אינה רחבה בקרב התלמידים ואף אינה מתרחשת בקרב התלמידים שלהם. בנוסף, מורים אלה דיווחו כי הם מאמנים שבמקרה וכן מתרחשת אלימות ברשת בין תלמידיהם בתוך בית הספר תפקידו של בית הספר לטפל בתופעה (בחקרן של היימן, אולניק-שמש ועדן, 2014). באופן כללי, נראה כי מורים תופסים כי תופעת האלימות ברשת כתופעה המהווה בעיה בבית הספר בו הם מלמדים, ומעידים כי תלמידים מתלוננים בפניהם על הטרדות שחוו באמצעות המדיה. עם זאת, הם מפנים את האחריות לשלושה גורמים עיקריים שצריכים לתת מענה: קביעת מדיניות בית ספרית, הגברת המודעות של צוות בית הספר ומתן אסטרטגיות התמודדות להורים (Eden, Heiman & Olenik-Shemesh, 2013).

לסיכום, תופעת האלימות ברשת הולכת ונעשית נפוצה בקרב תלמידים צעירים ומתבגרים. לתופעה זו היבטים שליליים רבים על צעירים ולא תמיד הם יודעים כיצד להתמודד. כמו כן, התמודדות עם תופעת האלימות ברשת שונה מאלימות פיזית בכך שהיא אינה מתקיים למול עיניהם של המורים ולכן לא תמיד התופעה נתפסת כשכיחה או מסוכנת. עם זאת, תלמידים צריכים להרגיש שיש להם על מי לסמוך ושהם יכולים לפנות למורים שלהם בעתות מצוקה, מכאן לבתי ספר תפקיד חשוב ומשמעותי מול התופעה הולכת ונעשית הכרחית.